

The verse states; 'he shall redeem him'

אמר קרא יגאלנו -

Overview

We can maintain the גז"ש of שכיר שכיר, and nevertheless maintain that a נמכר לישראל is not נגאל באלה (by relatives), since there is the exclusion of יגאלנו, that only a נמכר is נגאל באלה, but not a נמכר לישראל. Our תוספות explores whether we could have maintained that a מכרוהו בי"ד is נגאל באלה, if there would be no exclusion of יגאלנו (and without the גז"ש of שכיר שכיר).

תוספות asks:

הקשה הרב רבינו מאיר למאי דסלקא דעתין דלא¹ ידעינן מיעוטא האי יגאלנו -
asked; according to what we originally assumed, where we did not yet know the exclusion of יגאלנו (which excludes a נמכר לישראל from being נגאל באלה) -

אמאי² לא יליף קל וחומר שמכרוהו בית דין³ יהיה נגאל באלה -
Why cannot we derive that a מכרוהו בי"ד should be נגאל באלה through the following ק"ו -

ומה נמכר לעובד כוכבים שאינו נגאל בשש נגאל באלה -
And what if one who is not freed after six years is nevertheless נגאל באלה, so -
מכרוהו בית דין שנגאל בשש אינו דין שיגאל באלה -

A נגאל באלה should certainly be נגאל בשש who is מכרוהו בי"ד. How can רבי state in his ק"ו that מכרוהו בי"ד is not נגאל באלה?

תוספות answers:

ותירץ דאיכא למיפריך מה לנמכר לעובד כוכבים שכן יוצא במיתת האדון⁴ -
And ק"ו, saying, you know why answered that it is possible to refute this ק"ו, that it is נגאל באלה because he goes free with the death of the master (the נמכר לעכו"ם does not serve the heirs of his master) -

¹ (instead of יגאלנו) ולא ידעינן מיעוטא האי יגאלנו (A marginal note amends this to read;).

² The גמרא attempted to prove that מכרוהו בי"ד is נגאל באלה (if he is שכיר שכיר), for otherwise (if he is מכרוהו בי"ד) how can he say that a נגאל באלה (we should derive that a נגאל באלה is not נגאל באלה [see previous אמאי ד"ה תוס'] (meaning a נמכר לישראל (שכיר שכיר) from נגאל באלה). Our תוספות is asking even if מכרוהו בי"ד is נגאל באלה, nevertheless a מכרוהו בי"ד should be נגאל באלה on account of the following ק"ו. There is therefore no proof that מכרוהו בי"ד is נגאל באלה in any event (whether he derives שכיר שכיר or not), his statement of מכרוהו בי"ד is not understood. תוספות question here parallels a similar question in the previous אמאי ד"ה תוס' [TIE footnote # 5]. The question there is from 'וכי תשיג', the question here is from the ק"ו.

³ See previous אמאי ד"ה תוס' [TIE footnote # 6] that the ק"ו of רבי (in the ה"א) is from מכרוהו בי"ד (but not from מכר מכר). (עצמו).

⁴ See the גמרא later (on יז, ב) for the source of the various (following) laws (that a נמכר לעכו"ם is נגאל באלה because he goes free with the death of the master (the נמכר לעכו"ם does not serve the heirs of his master)). See 'Thinking it over' # 2.

ולכן דין הוא שיגאל באלה תאמר לנמכר לישראל שאינו יוצא במיתת האדון -

And therefore (since a נמכר לנכרי is יוצא במיתת האדון) it is justifiable that he is also במיתת באלה, can you say that regarding a נמכר לישראל who does not go free - האדון

שהרי עובד את הבן ולכך דין הוא שלא יגאל באלה -

For a נמכר לישראל serves the master's son (if his six years are not up yet), so therefore it is justifiable that he is should not be באלה. This ק"ו is (seemingly) refuted.

pursues this question (again):

ומכל מקום קשה דהא אמה עבריה מצינו למילף מהאי קל וחומר⁵ דנמכר לעובד כוכבים -

But there is a difficulty nonetheless, because we can derive that an אמה העבריה should be באלה through this same ק"ו from a נמכר לנכרי -

שהרי אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת -

Since an אמה העבריה does not serve neither the son nor the daughter of her deceased master, therefore we cannot refute this ק"ו by אמה העבריה in the manner we refuted the ק"ו by עבד - נגאלת באלה is אמה העבריה (ק"ו) that an אמה העבריה, so once we establish (through this ק"ו) that an אמה העבריה, עברי

והדר נילף עבד עברי הנמכר לישראל מהקישא' דעברי לעבריה -

So then we will derive that an נמכר לישראל ע"ע is also באלה through the נגאל באלה; the question remains how can רבי state (in his ק"ו) that a נמכר לישראל is not באלה?!

offers an alternate solution:

ומורינו הרב יצחק(?) תירץ דאי לא יגאלנו הוה אמינא דנמכר לישראל נמי נגאל באלה -

And our teacher מהר"י answered, that indeed without יגאלנו we would have assumed that a נמכר לישראל is also באלה (as the question assumed, on account of the ק"ו) -

והכי פירוש' ומה מי שאינו נגאל באלה -

And this is the explanation of what רבי said, 'ומה מי שאינו נגאל באלה' -

פירוש דלא כתיב בקרא בהדיא שיגאל באלה נגאל בשש⁸ -

The meaning of the words באלה נגאל (is not that a נמכר לישראל is actually not

⁵ מה נמכר לנכרי שאינו יוצא בשש נגאל באלה, אמה העבריה שיוצאה בשש אינו דין שנגאלת באלה.

⁶ אמה העבריה ע"ע, comparing an ע"ע to an אמה העבריה (דברים [ראה] טו, יב) states פסוק The.

⁷ שאינו נגאל באלה (ק"ו), how can רבי state באלה (on account of the ק"ו), נגאל באלה is נמכר לישראל (We are now assuming that a).

⁸ This answer is valid concerning a ק"ו because a ק"ו is not considered the same as if it was written in the תורה, therefore רבי can say באלה (even though he is באלה), since it is not considered כתובה בתורה. However, if רבי maintains the גז"ש of שכיר שכיר, he cannot say that a נמכר לישראל is not written explicitly in the תורה, for something which is derived through a גז"ש (which קבלו מרבו) (אין אדם דן מעצמו א"כ) is considered as if it is כתובה בתורה; as opposed to something which is derived (merely) through a ק"ו (which an אדם מעצמו is). See מהרש"א.

הוא נגאל באלה [for that is not true], but rather it means) **that it does not state explicitly in the פסוק that a נמכר לישראל is נגאל באלה; and nevertheless he is נגאל בשש, so - נמכר לעובד כוכבים דכתיב בהדיא בקרא שנגאל באלה אינו דין שיגאל בשש -**
A נגאל באלה, isn't it stated explicitly in the פסוק that he is נגאל בשש, where it states explicitly in the פסוק that he is נגאל בשש, isn't it justifiable that he should certainly be נגאל בשש?⁹

תוספות offers proof for this conjecture (that being explicit in the פסוק is grounds to derive a ק"י from something which is not explicit, even though the rule is the same):

והכי נמי אמרינן בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פח,ב) דבעי למימר -

And this also what ר' אמי stated in פירק השוכר את הפועלים, where the גמרא wants to say -

דשור אוכל אפילו במחובר¹⁰ מקל וחומר מאדם -

That we can derive through a ״ק from a person, that an ox can eat even from produce **attached** to the ground (while working [e.g. plowing]) -

ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר¹¹ שור שאוכל בתלוש אינו דין שאוכל במחובר -

And what if by a person who cannot eat from detached produce (while he is working) can eat from מחובר, so an ox who eats בתלוש should certainly be permitted to eat במחובר; this concludes the ק"ו -

אלמא עביד קל וחומר מאדם שאינו אוכל בתלוש אף על פי שאמת הוא שאוכל אף בתלוש¹² -

It is evident that אמי ר' makes a ק"ו from a person who does not eat בתלויש; even though that truthfully a person (who is working with food) eats also בתלויש (not only במחובר), so how can אמי ר' state אוכל בתלויש?

אלא הכי פירושו שאינו אוכל בתלוש דלא כתיב בהדיא בקרא שאדם אוכל בתלוש -

But rather this is the explanation of אִינוֹ אוֹכֵל בַּתְּלוּשׁ that it is not written explicitly in the פסוק that a person eats בתלוש, that is sufficient grounds to make a ק"ו that a שור, whose eating בתלוש is explicit, should surely eat במחובר.

כדפירישית הכא:

As I explained here, that if the תורה writes a rule explicitly in one case, that is grounds to consider it a חומרא, so that we can utilize a ק"ו to derive a rule from a case where it is not written explicitly.

⁹ This is only in the ה"א before we knew of יגאלנו, however once we know the exclusion of יגאלנו that only a נמכר לנכרי is גאל באלה, but not a נמכר לישראל, then the meaning of גאל באלה is to be understood literally.

¹⁰ An ox can eat from detached produce while working for that is stated explicitly in the תורה (in ד, כה, תצא) that דברים [תצא] (דברים [תצא]) (threshing is with harvested [cut] grain)

¹¹ The תורה writes explicitly that a person can eat במחזור (in כג, ו-ו) where it states כי תבא בכרם רעץ ואכלת ענבים כנפשו שבעד וגו' כי תבא בקמת רעץ וקטפת מלילות בידך וגו'.

¹² The גמרא there derives it from the פסוק רעך על קמת רעך כי, the fact that it says an extra time קמת (which actually refers to מחובר) teaches us that he can eat בתלוש as well.

Summary

When רבי stated that a נמכר לישראל is not נגאל באלה he meant (not that it is not actually נגאל באלה,¹³ but rather) that the תורה does not state so explicitly (as it does by a נמכר חמור). A case where the תורה states a rule explicitly is considered to be more חמור than another case where the law is merely derived but not stated explicitly, as is evident here by נגאל באלה and by אוכל בתלוש.

Thinking it over

1. Why did not תוספות refute the ק"ו (from נמכר לנכרי), by saying, only an נמכר לנכרי can be נגאל באלה in order שלא יטמע בן הנכרים,¹⁴ but not a נמכר לישראל?!¹⁵

2. How¹⁶ (by saying that he is יוצא במיתת האדון);¹⁶ How then can we derive that a נמכר לישראל is יוצא באלה from a נמכר לנכרי (through the גז"ש of נמכר לנכרי), we can refute¹⁷ the גז"ש by saying that a נמכר לנכרי is יוצא במיתת האדון, but not a נמכר לישראל (the same way תוספות refutes the ק"ו)?!¹⁸

¹³ Before we were aware of the מיעוט of יגאלנו, a נמכר לישראל would be נגאל באלה on account of the ק"ו that תוספות mentioned.

¹⁴ See previous אמאי תוס' ד"ה אמאי [TIE footnote # 14]. There where we wanted to refute a גז"ש by this פירכא, so תוס' said that a סברא which is not written in the תורה is not sufficient to refute a גז"ש. However here where we wish to refute a ק"ו, why should this סברא of שלא יטמע בן הנכרים not be sufficient to refute the ק"ו?!

¹⁵ See עצמות יוסף.

¹⁶ See footnote # 4.

¹⁷ We know we can refute a גז"ש from the גמרא on טו, א (regarding איסורא דעבד משום דליקנסיה משום דעבד איסורא [mentioned in the previous (TIE footnote # 8)]). תוס' ד"ה אמאי

¹⁸ See מהרש"א.